
SERİ

B

CİLT

43

SAYI

3 - 4

1993

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

ADALAR ORMANLARI VE SORUNLARI

Prof. Dr. H. Cahit ŞAD¹⁾

Kısa Özet

Marmara Denizi'nde, İstanbul'un Güney-Doğu'sunda irili ufaklı adalar yer almaktadır. Bu adalar 14 adet olup, İstanbul Takım Adaları (Les Îles des Princes) adını almaktadır.

Bu yazının amacı; İstanbul Takım Adalarını adlarıyla belirttikten sonra, Büyük Ada'yı tanıtarak, buradaki doğa ve ormanların halen karşı karşıya buldukları sorunları saptamak ve bunların çözümü ile ilgili önerilerde bulunmaktır.

1. GİRİŞ

Bilindiği üzere, Marmara Denizi'nde, İzmit Körfezi ucunda ve İstanbul'un Güney-Doğu'sunda irili ufaklı Adalar yer almaktadır (Harita No. 1).

Prens Adaları "Les Îles des Princes" olarak da bilinen, İstanbul Takım Adaları 14 adet olup, aşağıdaki adlarla anılmaktadır:

– Büyükada	– Eşekadası
– Burgazadası	– Feneradası
– Heybeliada	– Güzelada
– Hayırsızada	– İncirliada
– Kınalıada	– Kaşıkadası
– Sedefadası	– Tavşanadası
– Sivriada	– Yassıada

Bu adaların en büyüğü, Büyükada'dır. Önemli olan diğer adaları; Heybeliada, Burgazadası ve Kınalıada olarak sıralamak mümkündür:

Bu adalara toplu halde Yunanlılar, Dev Adaları (Daimoniosi); Bizanslılar, Papazadaları (Papadonissia); Batı Avrupa ülkeleri, Prens Adaları (Îles des Princes); Türkler de Kızıl adaları gibi

1) İ.Ü. Orman Fakültesi Orman Amenajmanı Anabilim Dalı

adlar vermektedir. Bu adlardan Büyükada'nın Anadolu yakasına uzaklığı 2,3 km. İstanbul (Trakya) yakasına uzaklığı 20,3 km; Heybeliada'nın Anadolu yakası sahiline uzaklığı 5,0 km; İstanbul yakası sahiline uzaklığı 19 km; Burgazadası'nın belirtilen uzaklıkları da sırası ile 6,5 km. ve 17,0 km.dir.

Harita 1: İstanbul Adaları'nın coğrafi konumu

İstanbul Takım Adaları'nı böylece, kısaca açıkladıktan sonra, bunlar arasında **Büyükada (Prinkipos)'nın genel hatlarıyla tanıtımını yapmak; buradaki doğa ve ormanların halen karşarşıya buldukları sorunlara değinmek; belirtilen sorunların çözüme ilişkin önerilerde bulunmak, bu yazının ana amacını oluşturmaktadır.**

2. TARİHİ BİLGİLER

Bizanslılar, 10 asır boyunca adlarda hüküm sürmüşlerdir. 1204 yılında IV. Haçlı Seferleri sırasında adalar, latinler tarafından yağma edilmiştir. Aynı şekilde Eğriboz ve Giritli korsanlar 1302 yılında adalara saldırı düzenlemişlerdir.

17 Nisan 1453 yılında, Baltacıoğlu Süleyman Bey komutasındaki 30 kadırgalık bir filo, adaları fethetmiş; böylece adalar Türklerin eline geçmiştir (YALTIRIK/EFE/UZUN 1993).

Büyükada'nın Türklerin eline geçmesinden günümüze kadar geçirdiği tarihsel gelişimini, kısaca ve ana hatları itibarı ile aşağıda olduğu gibi özetlemek mümkündür.

2.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem

Bu dönemde genellikle Rumlar, kısmen Ermeniler, az sayıda diğer ekalliyetler, adalarda (özellikle dört büyük adada) yaşayan toplumu oluşturlardı. İstiklal Savaşı'ndan önce ve savaş sırasında adalar, Büyükada'dan, Rum Belediye Başkanı tarafından yönetilmiştir. Bu dönemde adalarda Türk olarak, sadece bazı paşalar ve prensler bulunurdu, o zamanlar Büyükada'nın nüfusu da yüz kişi kadardı. Büyükada'nın ve diğer adaların tüm alanlarının hemen tamamını ormanlar kaplıyordu. Yerleşim alanları; yalı, köşk ve binalar halinde olup, çok küçük alanlar işgal ederdi (Harita No. 2).

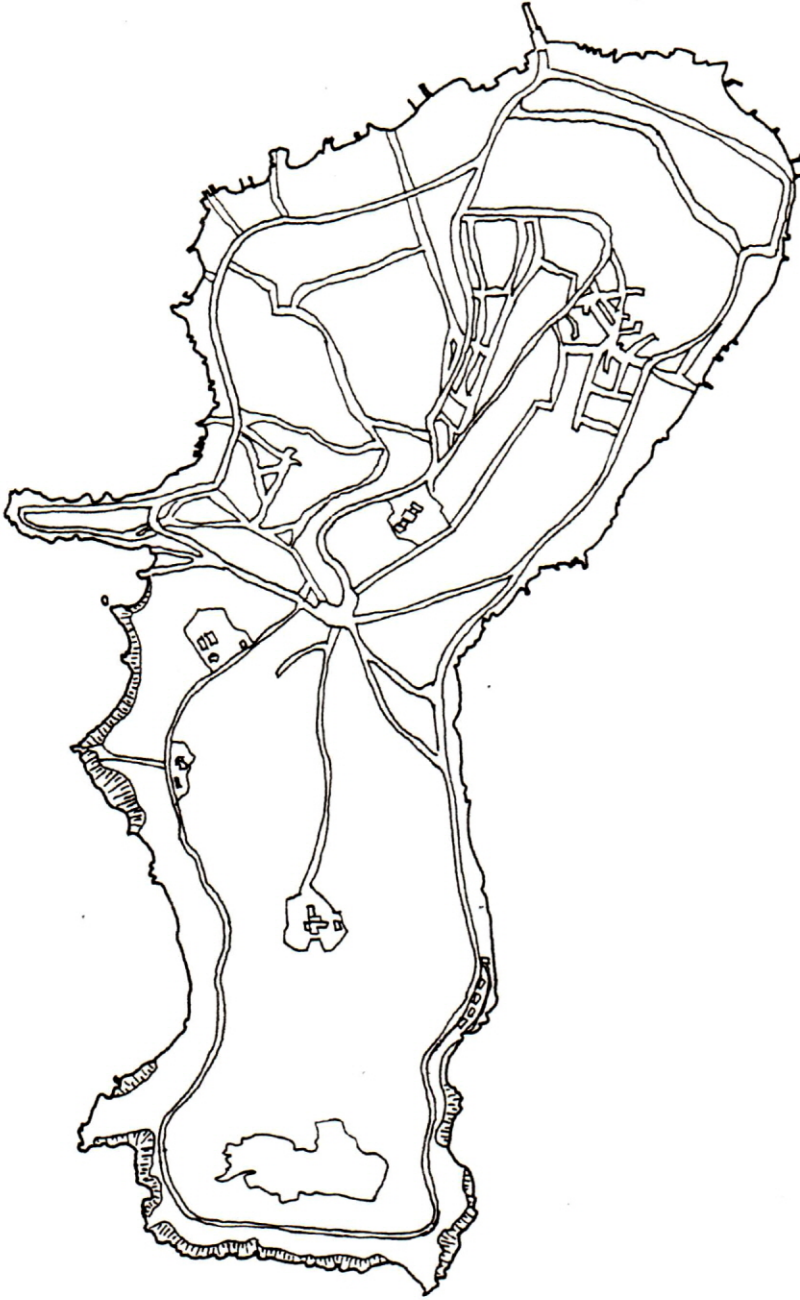
Eskiden adadaki ormanların korunması, "Orman Muhafızlığı" adı verilen örgüt tarafından sağlanırdı. Orman Koruma Memurları, "Korucular" genellikle Türklerden tayin edilirdi. Hatta, bu tarihi bilgileri bize nakleden, halen Büyükada'da Nizam Mahallesi Muhtarlığı görevini yürütmekte olan Bilal ERTÜRK'e göre, bu dönemde Rum nüfusun fedaisi olan "CİMCİM" adlı şahıs, Büyükada ormanlarından kaçak olarak kabuk ve reçine sağlamaktaydı.

İşgal kuvvetleri sırasında "Averof KILGIÇ" adlı Yunan Donanma Gemisi Heybeli Ada'ya demir atmış; bu anda Büyükada'yı savunan Türkler arasında Muhtar ERTÜRK de bulunmuştur. Kendi ifadesine göre, "İstiklal Savaşı" kazanıldığında Büyükada iskelesinde çımacı İSTAVRO ve İngiliz polisi Rumları korumuştur. Fenerbahçe vapuru ile Yalova'dan gelen kalabalık muhacirler aç, susuz durumda olmasına karşın İngiliz polisi vapuru iskeleye yanaştırmak istememişti. Bu koşullarda Türk polisi "Ünyeli Mehmet" tabancasını çekmiş, İngiliz polisinin şakağına dayayıp ve çımacıyı bağlatarak gemideki soydaşlarımızın adaya inmelerini sağlamıştır. Daha sonra Rumlar da vapurla adadan uzaklaştırılmışlardır.

2.2 Cumhuriyet Dönemi

İstiklal Savaşı'nın kazanıldığı gün, adada ne kadar Rum varsa, gece boyunca Büyükada'yı terk etmişlerdir. Kısa bir süre içinde Türk polisi gelerek duruma hakim olmuş, Nevzat TANDOĞAN'da Belediye Başkanlığı görevini üstlenmiştir. 1923-1925 tarihleri arasında rıhtımı inşa ettirerek adanın ulaşımı kolaylaştırılmış, böylece Büyükada nüfusu Türkleşmeye ve artmaya başlamıştır.

B Ü Y Ü K A D A
SAĞLIK ESTETİK TURİSTİK HARİTASI

ÖLÇEK 1: 25 000

Harita 2. Büyükada sağlık-estetik-turistik haritası

Örneğin, yine Muhtar Bilal ERTÜRK'ün verdiği bilgilere göre, Büyükada'nın nüfusu dönemin başlangıç yıllarında kış mevsiminde 1000; yaz sezonunda 5000 iken; son yıllarda bu rakam kış aylarında 50000; yaz mevsiminde ise 250-300 bine yükselmiştir. Pek doğaldır ki, daha ileri kesimde açıklandığı, Dünya'da ve ülkemizde olduğu üzere, günümüzde Büyükada da doğa tahribi, ormansızlaşma olayları artmış ve çevre sorunları oldukça büyük boyutlara ulaşmış bulunmaktadır.

3. ADALARIN YÖNETİM, MÜLKİYET VE ORMAN DURUMU

3.1 Adaların Yönetim Açısından Durumu:

İstanbul İli'nin Adalar ilçesi içerisinde Büyükada, Heybeliada, Burgaz Adası, Kınalıada... gibi yerleşimi bulunan adalar yer almakta olup, ilçe merkezi Büyükada'da bulunmaktadır. İlçe merkezi, Heybeli ve Burgaz bucaklarına ayrılmaktadır.

Ormancılık örgütü ve yönetimi açısından günümüzde Adalar, İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü, İstanbul (Merkez) Orman İşletme Müdürlüğü'ne bağlı "Adalar İşletme Şefliği" olarak yönetilmekte olup, İşletme Şefliği Büyükada'dadır.

3.2 Adalarda Orman Oluşturan Ağaç ve Bitki Türleri

Adalarda orman oluşturan doğal ağaç türü Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.)'dir. Kızılçamlarla birlikte bulunan bir kısım doğal bitki türleri ile, adalara getirilmiş bazı yabancı türler aşağıdaki şekilde verilmektedir (BOYDAK 1984):

3.2.1 Doğal Ağaç ve Bitki Türleri

Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) Kermes meşesi (*Quercus coccifera* L.), Katran ardıcı (*Juniperus Oxycedrus* L.), Sakız ağacı (*Pistacia lentiscus* L.), Menengiç (*Pistacia terebinthus* L.), *Pistacia atlantica* Desf, Kocayemiş (*Arbutus unedo* L.), Delice (*Olea europea* L. var *oleaster* D.C.), yapraklı Laden (*Cistus salvifolius* L), tüylü laden (*Cistus creticus* L.), İspanyol katırtırmağı (*Spartium junseum* L.), tüylü Keçiboğan (*Phillyrea latifolia* (pöiret) Link.), herdem taze (*Ruscus aculeatus* L.), geniş yapraklı Akçekermes (*Phillyrea latifolia* L.), Karabaş (*Lavandula stoechas* L.), Hanmeli (*Lonicera caprifolia* L.), Abdestbozan (*Poterium spinosum* L.), Pembe çiçekli Funda (*Hypericum empetrifolium* wild, *Erica monipuliflora* sb.), Kuşkonmaz (*Asparagus acutifolius* L.), Kekik (*Thymus* L. sp.), Adaçayı (*Salvia* L. sp.).

3.2.2 Yapay Yerli ve Yabancı Ağaç - Bitki Türleri

(*Cupressus sempervivens* var. *horizontalis* Mill. Gord.) dallı servi, (*Cupressus sempervivens* var. *pyramidalis* Nym.) adi servi, (*Cupressus arizonica glauca* Woodall.) mavi servi, (*Cupressus goveniana* Gord.) kokulu servi, (*Cupressus arizonica* Greene.) Arizona servisi, (*Cupressus macrocarpa* Hartw.) büyük kozalaklı servi, (*Pinus pinea* L.) fıstık çamı, (*Cedrus libani* A. Richard) Lübnan sediri, (*Cedrus deodara* Loud.) Himalaya sediri, (*Cedrus atlantica* Manetti.) Atlas sediri, (*Pinus pinaster* Ait) Sahil çamı, (*Pinus nigra* Arn. ssp. *pallasiana* Lamb.) Anadolu karaçamı, (*Pinus silvestris* L.) Sarıçam, (*Pinus halepensis* Mill., *Picea orientalis* L. Link.) Doğu Ladini, (*Picea abies* (L.) Karst.) Avrupa ladini, (*Picea pungens* Engelm.) mavi ladin, (*Abies bornmülleriana* Matf.) Uludağ göknarı, (*Thuja orientalis* L.) Doğu mazısı, (*Thuja occidentalis* L.) Batı mazısı, (*Cryptomeria japonica* D. Don. *Nerium oleander* L.) Zakkum, (*Laurus nobilis* L.) Defne, (*Ficus carica* L.) İncir, (*Aucuba japonica* Thunb., *Phoneir* cp. L., *Dactylis* L. sp., *Rosmarinus officinalis*

L., *Magnolia grandiflora* L.) büyük çiçekli manolya, (*Platanus orientalis* L.) doğu çınarı, (*Platanus occidentalis* L.) batı çınarı, (*Cercis siliquastrum* L.) erguvan, (*Fraxinus ornus* L.) çiçekli dişbudak, (*Robinia pseudoacacia* L.) beyaz çiçekli yalancı akasya, (*Tilia argentea* Desf.) gümüşü ıhlamur, (*Salix babylonica* L.) salkım söğüt, (*Acacia dealbata* Link.) mimoza, (*Albizia Julibrissin Durazz.*) gülbrişim, (*Sophora japonica* L.) Japonsofrası, (*Lagestromia indica* L.) oya ağacı, (*Alianthus glandulosa* Desf.) cennet ağacı, (*Melia azedarach* L.) tesbit ağacı, (*Acer negundo* L.) dişbudak yapraklı ağcağağaç, (*Aesculus hippocastanum* L.) beyaz çiçekli atkestanesi, (*Aesclus carnea Hayne*) kırmızı çiçekli atkestanesi, (*Avonymus japonica* L.) Japon papazkühlahı, (*Zizyphus jujuba* Mill) hünnap, (*Tatalpa bignonioides* Walt., *Syringa vulgaris* L.) adı leylak, (*Jasminum officinale* L.) hakiki yasemin, (*Eriobotrya japonica* Lindl) Malta eriği, (*Tecoma sinensis* (Lam). voss., *Palouwnia tomentosa* Thunb. (*P. imperialis* Sieb. at Zucc.) tüylü pavlonya, Rodos sarmısağı gelin duvağı, (*Ligustrum vulgare* L.) Adi kurtbağrı, (*Broussonetia papyrifera* (L.) L'Herit., *Poinsettia pulcherrima* Grah.) Noel yıldızı, (*Chimonanthus procox* (L.) Link., *Atriplex* L. sp.)

3.3 Adaların Orman ve Mülkiyet Durumu

Büyükada, Heybeliada ve Burgazadası'nın orman tahdidi, 3116 sayılı orman yasasına göre, 7 no'lu orman tahdit komisyonunca 1942 ve 1943 yıllarında devlet adına gerçekleştirilmiş olup; bunların ormanlık alanları sırası ile 289,50 Ha.; 162,00 Ha. ve 80,50 Ha. olarak saptanmıştır. Önceleri hazinenin malı olan Sedefadası, 1956 yılında S. MENEMENCİOĞLU adlı şahısa 2 milyon TL.'ye satılmış, daha sonra bir kooperatif tarafından 1960 yılında satın alınan bu adada parselasyon yapılmış ve meskun hale getirilmiştir. Adalar arasında Ormanlık yönünden önem taşıyanları; Büyükada, Heybeliada, Burgazadası ve Kınalıada'dır. Bu adaların büyüklükleri (Genel Alanı) ile iyi ve bozuk nitelikteki orman alanları aşağıda gösterildiği gibidir (İst. Or. Baş. Müd. 1969-1970):

	Büyükada Ha	Heybeliada Ha	Burgazada Ha	Toplam Ha
Genel Alan :	533.20	247.44	144.90	925.54
Ormanlık Alanı :	317.72	157.67	86.82	562.21
Ormanlık Oran (%) :	% 59.59	%63.72	%59.91	%60.74

Ancak Kınalıada; 1942 yılındaki orman tahdidine göre ormanla kaplı olan kısım Devlet Ormanı olarak orman rejimine alınmıştır. Daha sonra 5653 sayılı kanunun 1. maddesinin (E) bendi hükmüne göre; Devlet Orman İşletmesi, Adalar Bölge Şefliğindeki ormanlarda, orman sayılmayan "Maki Cinsinden Her Türü Ağaççıklarla Örtülü Yerlerin", saptanması için, Orman Genel Müdürlüğü'nün 17.8.1950 gün ve Şb./2-2009-9857/203 sayılı emirlerine göre oluşturulan Hey'et incelemeler yapmıştır. Bu hey'et hazırladığı raporda Adalar Orman İşletme Şefliği ormanlarında sadece Kınalıada'nın makiliklere ayrılması gerektiğini, diğer Adalardaki makiliklerin yangınlar sonucu (sekonder olarak) oluştuğu ve buraların ağaçlandırılacağı gerekçesi ile makilik olarak ayrılmadığını kararlaştırmıştır (TUTANAK 1951).

Böylece Kınalıada'da tahdidi yapılan, sonra makilik olarak ayrılan 75 Ha. büyüklüğündeki alan; 6831 sayılı Orman yasasına göre yeniden hazırlanan funda ve makilik sahalarının tesbitine ait talimatname gereğince Maki Tefrik Komisyon üyelerince; 7.6.1963 tarihinde hazırlanan rapor ile orman mefhumuna dahil edildiği için makilik işleminin iptali ve eskisi gibi orman rejimine alınması teklif edilmiştir (GÜMÜŞ 1963).

Ancak, tastik edilmek üzere Orman Genel Müdürlüğü'ne gönderilen bu rapor onaylanmamış; tek taraflı olarak orman idaresince benimsenen... "Ormanlık bakımından önemli olmayan Kınalıada makilik sahasının, tabiat güzelliğinin muhafazası ve erozyon tedbirleri bakımından bu işlerin belediyece de düşünüleceğinin tabii olduğu, netice olarak sahanın tekrar Devlet Ormanı olarak mütalaasının uygun görülmediği"; biçimde bir gerekçe ileri sürülmüştür. Sonuç olarak Kınalıada'daki ormanlık alanlar, 1951 yılında Maki olarak tefrik edilmiş ve Hazineden Belediyeye intikal ettirilen bu maki alanı imar planına dahil edilerek parselasyona tabii tutulmuştur (ENGİN-SAL 1970).

Öte yandan, İ.Ü. Orman Fakültesi Profesörler Kurulu "...Yapılan bilimsel incelemelere göre bu adada ormanların yok edilmesi, makilikleri doğurmuş ve makiliklerin tahribi ise toprağın silinip süpürülmesini intaç etmiştir." şeklinde bir mütalaa vermiştir. Bu konuda diğer mesleki kurum, müessese ve uzman kişilerin görüş ve kanaatlerine başvurmaya gerek kalmadan Kınalıada'daki makiliklerin gördüğü erozyonu önleme, estetik, turistik, doğa koruma fonksiyonları bir yana; günümüzde önemli boyutlara ulaşan çevre kirliliğine karşı gerçekleştirildiği sağlık fonksiyonu gerekli ve yararlı olacaktı. Durum böyle iken Kınalıada'daki makilik alanlara yukarıda belirtilen hizmet ve fonksiyonların Belediye tarafından da gözetilebileceği ve gerçekleştirilebileceği ifade edilmek sureti ile, orman rejimi dışına çıkarmanın uygun, isabetli olmadığını belirtmek gerekir.

Nitekim; bu kararın alınmış olmasına karşın; İstanbul Belediyesi "İskan Dışı Sahaları Araştırma ve Planlama Heyeti" adı ile kurulan heyet temsilcileri ile Orman Genel Müdürlüğü temsilcisi Or. Müh. Zekai BAYAR ve İ.Ü. Orman Fakültesi'ni temsilen de Prof. Dr. Selahattin İNAL'ın katıldığı ve başkanlığını yaptığı komisyonda oy birliği halinde alınmış olan karara göre; Büyükaada, Heybeliada, Burgazadası ve Kınalıada'nın oluşturduğu dört ada topluluğunda yer alan ormanları Milli Park haline getirilmesi zorlu görülmüştür. Ancak, bu konuda benimsenip, söz konusu bu adaların hiçbiri milli park haline getirilememiştir.

Bunlar arasında gerek büyüklük, gerekse orman alanı olarak en büyük olması nedeni ile burada Büyükaada'nın ele alınarak, orman ve doğal koşulların bugünkü durumları incelenerek saptanacaktır. Bu maksatla yaptığımız inceleme ve tespitler sonucunda adaların hiç birindeki orman, bitki toplulukları, sekonder karakterli makilikler ve doğaya gereken önem verilerek, bunların ıslah ya da onarılması ve işletilmesini ve sürekliliğini ön gören ön rapor, rapor, işletme planı, mera imarı planı... vb. gibi resmi bir belge ve esere rastlanmamıştır. Bu nedenle de ayrıntılı olarak ada ormanlarından uygulanan ormanlıktan bahsetme olanağı da yoktur.

Ormanlar konusunda bilinen önemli bir husus; adalardaki bugünkü Kızılcım (Pinus brutia Ten.) Ormanlarının yangınlar sonucu doğal olarak sahaya gelmiş olduklarıdır. Ancak bugün ormanlar üzerindeki yoğun insan ve hayvan(atlar) etkileri ile zor yetişme ortamı koşullarında ormanların doğal yolla gençleştirilmeleri, özel önlemler uygulayarak sağlanabilmektedir. Bu nedenle mevcut ormanları çevre sorunlarına ve çeşitli tehlikelere karşı önem ve özenle korumak; gençleştirme çalışmalarının yapay (dikim) yolla gerçekleştirilmesine özen göstermek uygun ve yararlı bulunmaktadır (ATAY 1988). Bu konuda yine ATAY (1988) aşağıda belirtilen hususların önemle dikkate alınmasını öğütlemektedir:

"Adalarda yapılacak ağaçlandırmalar, estetik, kültürel ihtiyaçları ön planda tutan, çevre düzenlemeye (güzelleştirmeye) yönelik rekreatif amaçlı olmalıdır. Sedef Adası'na getirilen *cupressus macrocarpa*'nın burada çok iyi, sağlıklı bir büyüme yaptığı görülmektedir. Bu tür yetişme ortamına uygunluğu yanında güzel görünümü nedeniyle peyzaj açısından adalarda üzerinde önemle durulmağa değer bir türdür. Aslında adaların peyzajına egemen olan Kızılcımdır. Adaların kızılcım ormanları, yukarıda da değindiğimiz üzere, titizlikle korunacaktır. Ancak mevcut ormanlar içinde şu veya bu sebeple oluşabilecek boşluklara 50x50 m. büyüklükte ve birbirinden mesafeli yapraklı ve iğne yapraklı türler, ağaçlandırmalar yoluyla getirilebilir. İhtiyaca göre bu tür faaliyetlerle mevcut meşcereleri alan olarak %25 sınırına kadar diğer türlerle karıştırmak hem boşluk-

ları doldurma ve hem de tür terekübünü artırmak suretiyle güzelliği daha çarpıcı hale getirmek yönünden şayanı tavsiyedir.

Orman dışı makilik alanlarda ağaçlandırmalarda, saha hazırlanırken fidanların rutubetine ortak olacak diri örtü tamalanda traşlanmalıdır. Ancak ada peyzajına katılması düşünülen maki elemanları ile, anataşın yüzeye yakın olduğu ve dikimlerde başarı şansının az olduğu meyilli sahalarda maki florası kesilmeden bırakılmalıdır.”

KANTARCI (1984)'da, dikimlerde toprak derinliği, taşlılık oranı ve su ekonomisi gibi toprak niteliklerinin önemle gözetilmesi gereğini belirtmektedir.

4. BÜYÜKADA'DAKİ ÇEVRE SORUNLARI VE DOĞA - ORMANLAR - ÜZERİNDEKİ BASKILARI

Büyükada Belediyesi'nin ağaçlandırma alanını, biraz ileride de az da olsa, gecekondulaşma örneklerini görmekteyiz. Özellikle fayton sahiplerinin atları ve kendileri için ormandan açma suretiyle yer kazanılmakta ve böylece bu alanlara yerleşmek maksadı ile orman ve doğa tahrip edilmektedir. Bu görüntü, Adadaki Orman İşletme Şefliğinden eğitim kampına doğru giderken Hristos Manastırı civarında ve 163 m. yükseklikteki İsa Tepesi yakınında ve 171 no.lu parselin Karadağ Sokağına ilişkindir. Bu yörede ormanın altındaki tabakada görüldüğü üzere ölü örtüyü oluşturan iğne yapraklı bir tabaka bulunmakla beraber, yer yer de, insan müdahalesi sonucu ortaya çıkan taş ve toprak yığınları görülebilmektedir. Hatta bazan alt tabakada etkili olan büyük baş hayvanların da otlatıldığı, yani amaç dışında yararlanıldığı gözlenmektedir. Adanın büyük bir kısmını kapsayan, genellikle kızıl çamlardan oluşan, alt tabakada da Cistus, Erica... gibi diri ve ölü örtü elemanları ile makilerden oluşan bir kuruluşta bu ormanlar; adada yaşayan toplumun sağlık - estetik ve turistik maksatlarla yararlandığı doğal bir kaynaktır.

Ancak 70'li yıllardan sonra Dünyada ve özellikle Orta Avrupa ülkelerinde ölçsüz endüstrileşme sebebiyle başlayan atmosfer kirliliği sonucu ortaya çıkan asit yağmurların neden olduğu orman ölümleri ile karşılaşmıştır. Bu arada yurdumuzdaki ormanlarda olduğu gibi Ada ormanlarında da, somut araştırmalara dayanmakla birlikte benzer sonuçlarla karşılaşmış olduğu belirtilebilir. Büyükada'daki kızılçam ormanlarında ağaçların gövde, dal ve ibrelerinde ölmeler başlamış, bunun sonucunda zayıf düşen gövdelerde sekonder zararlılar olarak bilinen mantarlar, çamkese böcekleri... vb. gibi diğer zararlılar tasallut etmiş ve afet halinde hastalıklara neden olmuşlardır.

Biyolojik, teknik ve kültürel nitelikteki önlemleri alamadığımız bu ormanlarda toplumun yapmış olduğu olumsuz baskılar nedeniyle bünye ve kuruluşlar, normalden hayli uzaklaşmış ve neticede kitle ölümleri söz konusu olabilecek duruma doğru gitmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi Cumhuriyet'ten önce nüfusu 1000 civarında olan Ada halkının, günümüzde yazın 350.000'e, kışın ise 60.000'e çıkması, böylece çok büyük bir nüfus artışı nedeniyle yapılan önemli baskılar yüzünden Orman Toplumunu normal olarak gördüğü fonksiyonlarını yerine getirememektedir. Son yıllarda Büyükada'daki fayton sayısındaki önemli artış sebebiyle fayton sahiplerinin ve atların ormana ve doğaya yaptıkları olumsuz etkiler, mevcut ormanların ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olmaktadır.

Aynı zamanda, orman içinde faaliyetine izin verilmiş turistik tesis ve işletmeler bilinçsiz ve düzensiz faaliyette bulunmakta; dolayısıyla orman ve doğaya zarar vermektedirler. Nitekim, bunun en belirgin örneğini merkep kiralama yerindeki Luna Park Aile Gazinosu'nun arkasını incelediğimizde, orman aleyhinde nedenli faaliyette bulunulduğunu saptamakla görmek mümkün olacaktır.

Fayton sahipleriyle at ve merkeplerin, Büyükada'da ormana ve doğaya yaptıkları zararlar büyük boyutlara ulaşarak çevre (sağlık) sorunu halinde kendini göstermektedir.

Son yıllarda Orman Genel Müdürlüğü, Büyükada'da deniz kirliliği nedeni ile yüzme havuzlu bir dinlenme tesisi yaptırmış; bu tesisin denize olan kıyısı tahkim ettirmek suretiyle de düzenlemiştir. Deniz ve sahil kirliliğinin bu yöredeki başlıca nedeni, Adada faytonlar için kullanılan atların yem ve dışıklarının atılmasıdır. Adadaki bazı yapıların incelenmesi ile görüldüğü gibi, son yıllarda düzensiz olarak yapılmış, özellikle orman alanı içinde usulsüz olarak inşa edilmiş yeni yapılarla orman ve doğa tahrip edilmiş ve edilmektedir.

Faytonların çok fazlaşması sonucunda, atık maddeleri özellikle hayvan dışıklarından biyogaz üretimi için B.Ü. Öğretim Üyelerinden merhum Prof. Dr. Kripton CURI bir araştırma projesi yürütmüştür. Ancak bu proje sonunda soruna köklü çözüm getirecek önlemlerin belirlenmesi hususu tereddütle karşılanmaktadır. Gerek faytonların çok fazla olması, gerekse at sayısının süratle artması hususu, Ada'nın tüm yöresinde dikkati çeken önemli bir konudur. Bu durum, "Büyükada'yı atların istilası" olarak tanımlanabilir. Atlar ve at sahipleri orman alanında tahribat yaparak yerleşmişler ve bu tahribatlarını arttırarak sürdürmektedir.

Atların ve sahiplerinin barındıkları orman yörelerinde ağaç toplulukları ve ormanın nedenli tahrip edildiğini görmek, normal olarak insana ızdırap vermekte ve sonuç olarak doğa ve yaşam koşullarını bozarak kötüleştirmektedir (Resim - 1).

Aslında at ve at sahiplerinin belirli bir yörede iskan edilmesi ve böylece oraların bilinçli bir biçimde yönlendirilmesi mümkündür (Modern ahır hayvancılığı - planlı ve kontrollü yönetim).

Resim 1: Atların ve fayton sahiplerinin ormanda yaptıkları zararlar

Atların mescere ve ormanın alt florasında yaptığı tahribat dolayısıyla meydana getirdikleri zararlar çok büyük boyutlara ulaşmaktadır. Burada bu durumun örneklerini belirgin bir şekilde görmekteyiz. Orman toprağının Ekolojik ve Biyolojik yönden sahip olduğu normal koşulları değiştirmek suretiyle elverişsiz durumlara sokmaktadır. Öteyandan atlar bizzat ağaç gövde ve dallarını soyarak ve kırmak biçiminde de zararlar vermektedir. Bunun dışında, sonbahar ve kış ayları esnasında atlar, "Yılıkı" tabir edilen bir biçimde, yani ormana kendi halinde terkedilmiş olarak yaşamalarını sürdürmek zorunda bırakılmaktadır. Böylece atlar ormanda gelecek yılın ilkbaharına kadar kendi halinde yaşamı sırasında büyük tahribat ve zararlar meydana getirmektedir. Çoğu zaman

bu şekilde yaşam sürdüren atlardan bazıları hayatlarını devam ettiremiyerek ölmektedir. Böylece ortaya çıkan leş kokuları sağlık, estetik ve turistik açıdan Adada önemli çevre sorunları yaratmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak belirtmek gerekirse eski devirlerden günümüze kadar, adalar ormanlarında düzenli bir ormancılık uygulamalarına rastlanmadığı gibi, bazı uyarılara karşın Kınalıada örneğinde olduğu üzere, belirli ormancılık terimlerinin arkasına gizlenmek suretiyle önemli orman alanlarının elden çıkarılarak, ormansızlaşmalar ve doğal denge bozulmalarına sebep olunmuş ve olunmaktadır. Bugün karşılaştığımız bu kötü koşulların ve çevre sorunlarının giderilebilmesi için ivedilikle aşağıda belirtilen önlemlerin alınması ve önerilerin gerçekleştirilmesi gerekli ve yararlı bulunmaktadır:

1 - Herşeyden önce orman mülkünün sınırları saptanmalı ve kadastrosu yapılarak tapuya tescili yapılmaktadır.

2 - Ada ormanlarının statüleri ve yönetim amaçları bugünkü durumdan çıkarılarak "Doğa Ormanları" ya da Ulusal Park Statüsüne kavuşturulmalıdır.

3 - Bu ormanların yeni statü içinde, bugün sahip oldukları kötü koşulların iyileştirilmesi açısından;

a) Gerekli koruma önlemlerinin alınarak; sürekli bir biçimde çevre sorunlarına karşı sağlıklı ve dayanıklı bir orman toplumunun elde bulundurulması sağlanmalıdır. Bu maksatla adalardaki ormanlarda halen zararlı faaliyette bulunduğu gözlenen fayton sahipleri ve çam kese böcekleri, kabuk böcekleri, yaprak böcekleri, ... vb. gibi zararlılarla fiziksel, kimyasal ve biyolojik yöntemlerin en uygunu seçilerek savaşılmalıdır.

b) Yangın, tarla açma, kaçak bina yapma, ... vb. gibi ormanın tahrip edilmiş olduğu yerlerde gerekli teknik uygulamalar yapılmak suretiyle yeniden orman tesis etme çalışmaları ve rehabilitasyon uygulamaları ile doğal dengenin yeniden kurularak, ekosistemlerin oluşturulmasına olanak sağlanmalıdır.

c) Sağlık - estetik - turistik fonksiyonun gerçekleştirilmesi bakımından da; büyük ve küçük tur yolları ile ilgili diğer yol ve yörelerin kenarlarında uygun ve elverişli türlerle "Estetik Şerit Plantasyonları" gerçekleştirilmelidir.

d) Söz konusu bu Şerit Plantasyonları ve doğayı; at, merkep, ... vb. çeşit hayvan ve insan zararlarına karşı koruyabilmek için de, sağlık - estetik - turistik fonksiyona uygun olacak biçimde "çit"ler yapılmalıdır.

e) Adalar içerisindeki kitle ulaşım araçlarının, doğayı tahrip etmeyecek biçimde, atlarla çekilen faytonların terkedilerek; taşımacılıkta çevre koşulları açısından elverişli bulunan güneş enerjisi, ya da elektrikli akülerle çalışan araçlardan yararlanma yoluna gidilmelidir.

4 - Adalarda yapılacak Yeniden Orman Kurma Çalışmalarında; günümüze kadar bu yörede olumlu sonuçlar alınan Kızılçam (*Pinus brutia* Ten), Lübnan Sediri (*Cedrus Libani* Asch.), Sahil Çamı (*Pinus maritima*), ... vb. gibi iğne yapraklı türlerle; uygun gelebilecek Çınaryapraklı Akçağaç (*Acer Pseudoplatanus.*), ... vb. gibi yapraklı türlerden bu maksatla yararlanmanın uygun olacağı hususu, unutulmamalıdır.

5 - Buraya kadar belirtilen önlem ve önerilerin gerçekleştirilmesini sağlayacak ve bu yöre ormanlarının yeni statüye bağlanarak çevre sorunlarına karşı dayanıklı ve sağlıklı bir orman toplumunu en uygun bünye ve kuruluşta bulunduracak silvikültürel uygulamaları da öngören modern bir Amenajman Planı hazırlanmalı ve buna uygun orman işletmeciliği gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- ATAY, İ., 1988: Kent Ormancılığı, İ.Ü. Yay. No. 3512, O.F. Yay. No. 393, 156 sahife.
- BOYDAK, M., 1984: İstanbul Adalarının Ağaçlandırmasında Amaç - Tür Seçimi ve Ağaçlandırma Tekniği Yönleri ile Planlama. İ.Ü. Orm. Fak. Der. Seri B, Cilt 34, Sayı 4, S: 24-38.
- BİRAND, A.H., 1936: Büyükada'nın Yeşil Örtüsü. Köy Öğretmeni Basımevi, Ankara.
- ENGİNSAL, T., 1970: İstanbul Adalarından Bir Kısımındaki Ormanların Milli Park Olarak Ayrılmasıyla İlgili Ön Rapor. 31-3-1970.
- GÜMÜŞ, R., 1963: Makilik Sahalar Tetkik Heyeti Raporu, (7-6-1963). 2 sahife.
- KANTARCI, D., 1984: İstanbul Adalarının Yetiştirme Ortamı Özellikleri. Peyzaj ve Ağaçlandırma Alanları Üzerine Bir İnceleme (henüz yayınlanmamıştır).
- İST. OR. BAŞ. MÜD. AMENAJMAN HEY. Amenajman Hey. 1969-1970: İstanbul Devlet Orman İşletmesi Adalar Serisi Amenajman Haritası (1/25000).
- TUTANAK, 1951: Adalar Orman Bölge Şefliği Hudutları dahilinde maki sahalarının ormanla tefrihine dair tutanaktır. (31-1-1972 tarihli suret) Bşk. İ. BÜYÜKEREN.
- YALTIRIK, F., - EFE, A., - UZUN, A., 1993: İstanbul Adalarının Doğal ve Ekzotik Bitkileri, 229 sahife, İst. Adaları İmar ve Kültür Vakfı Yayını, No. 1.
- YURTSEVEN, Ü., 1950: Istanbul's touristische Inselnlandkarte. Matbaacı Sokak No. 12, Şişli.